

moest haar toestemming geven, de regering van Rwanda moest ons officieel uitnodigen en wij moesten bij diverse instanties aankloppen om de financiële middelen bijeen te brengen. Minister Michel is tussengekomen om een substantiële hulp los te krijgen en ook de Franse gemeenschap heeft geholpen. Bovendien is er de inbreng geweest van privéfondsen, zoals het Nederlandse Prins Claus Fonds. We hebben tegenslagen gekend, zoals de weigering van de Franse ambassade om ons de zaal van het Franse Cultureel Centrum in Kigali ter beschikking te stellen, en het plotse afhaken (om redenen die misschien ooit uitgelegd kunnen worden) van Minister Flahaut, die beloofd had voor het transport te zorgen: op het laatste moment moesten wij zelf voor 45 vliegtickets instaan plus voor het vervoer van de tonnen decor- en ander materiaal.

COLLARD Eén ding was voor ons zeer belangrijk: dat we de voorstelling in Rwanda integraal zouden spelen zoals we ze elders hadden gespeeld. We wilden er geen gecompromiteerde, aangepaste of verkorte versie van maken, zoals velen ons dat vroegen, en daar hebben we ons aan gehouden, ook al hebben we het onszelf daardoor niet gemakkelijk gemaakt – alleen al omdat we bijvoorbeeld enkele tonnen technisch materiaal moesten meenemen. Dat alles ten slotte zijn beslag heeft kunnen krijgen binnen het kader van de officiële herdenking van tien jaar genocide, heeft zeker geholpen. België is een van de krachten geweest die deze herdenking mee mogelijk heeft gemaakt; schuldgevoelens zullen daarbij ongetwijfeld een rol hebben gespeeld.

DELCUVELLERIE Als er een plaat onthuld wordt voor de tien gevallen para's moest daar wel een gebaar van betekenis tegenover staan voor de duizenden Rwandese doden. Net tegenover die plek, die barakken waar de tien para's vermoord werden, aan de overkant van de straat, staat nu in Kigali het somptueuze, superluxe Hotel Intercontinental, symbool van 'het nieuwe Rwanda', terwijl iedereen weet –de regering in de

eerste plaats– dat Rwanda straatarm is en de overlevenden in onvoorstelbaar miserabele omstandigheden leven...

En nu?

Er is nog een tournee in Italië gepland met de voorstelling: Groupov heeft deze beslissing genomen omdat hun 'Italiaanse vrienden' dit project al meer dan een jaar hebben voorbereid. Voor de groep betekent het echter opnieuw een zware financiële last: er moet opnieuw gerepeteerd worden, acteurs die niet in dienst gehouden konden worden en elders aan de slag gingen, moeten vervangen worden of moeten overgevoerd worden uit verre plekken, enzovoort. Het theaterproject wordt afgesloten in de herdenkingsperiode in april 2005: dan worden de laatste voorstellingen in het Théâtre de la Place in Luik gespeeld en hoopt Groupov ook de film te kunnen tonen. De film kan daarna verder circuleren en de carrière van dit grote werk verderzetten. De economische, technische en vooral mentale energie die een onderneming van dergelijke omvang en intensiteit eist, is immers zeer zwaar; er moet ruimte en tijd vrijgemaakt worden voor nieuwe projecten.

Dat in Rwanda, en in de hele regio daarrond, de pagina's van de geschiedenis niet omgedraaid zijn, dat de verzoening nog lang niet in zicht is, wordt elke dag duidelijker: tijdens het afnemen van het interview, begin juni 2004 in Luik op het terras van het Théâtre de la Place, betoogden er op de straat daarlangs enkele honderden Congolezen. De grensincidenten in het oosten van Congo stonden op dat moment op de voorpagina's van de kranten. De door de betogers gescandeerde slogan 'Nous voulons la paix au Congo' doorsneed op het bandje van de opname van het gesprek de stemmen van Jacques en Marie-France. Vandaag bij het afwerken van het interview, half augustus 2004, melden de kranten de massamoord op 160 Congolese Tutsi's in een Burundees vluchtelingenkamp...

Guy Poppe

Rwanda 2004, allesbehalve verzoening

Wie de zevende april 2004, in het Amahorostadion in Kigali, tijdens de herdenking van de tiende verjaardag van de genocide, op verzoenende woorden van de president zit te wachten, komt bedrogen uit. Eerst trekt Kagame van leer tegen België en wijst hij op de historische verantwoordelijkheid die het land draagt met betrekking tot de volkerenmoord. Hij denkt ongetwijfeld aan de identiteitskaarten die de koloniale overheid invoerde, met daarop vermeld of iemand Hutu of Tutsi is. Door die maatregel bevriest ze de in de Rwandese samenleving sinds eeuwen ingebakken sociale mobiliteit, die maakt dat iemand tot Tutsi kan promoveren of tot Hutu degraderen. Wat oorspronkelijk een statusbegrip was, groeide uit tot een vorm van etnische etikettering. In een land dat qua taal, cultuur en religie homogeen is, komt het tot een opdeling in bevol-

kingsgroepen. Door op dat onderscheid te hameren en geleidelijk aan alleen nog de Tutsi-elite bij het bestuur te betrekken, drijft de koloniale overheid de maatschappelijke spanningen op de spits. Tot diep in de jaren negentig houden de Rwandezes die koloniale erfenis op zak, een identiteitskaart met een etnische stempel. In zoverre de moordzuchtige Hutu-milities in de dagen van de volkerenmoord niet gewoon op stereotypen als het uiterlijk afgaan, en hun lange, slanke medeburgers meteen afmaken, hebben ze aan die pasjes een ideaal hulpmiddel om uit te maken of iemand als Tutsi geboekstaafd staat.

Kagame heeft ongetwijfeld nog wat anders in zijn hoofd, als hij België een veeg uit de pan geeft: de manier waarop het in 1959, in de aanloop naar de onafhankelijkheid, die vier jaar later volgt, het geweer